

СИТУАТИВНА ЛЕКСИКА У КОМЕНТАРЯХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ КОРИСТУВАЧІВ СОЦМЕРЕЖ

У статті розглянуто особливості мовленнєвої стратегії комунікантів українськомовних мережевих ресурсів. Основна увага зосереджена на аналізі ситуативної лексики у коментарях користувачів соціальних мереж. Зазначено, що емотивні висловлювання захоплення, схвалення та формулювання з негативною конотацією властиві адресантам, мовленнєва поведінка яких пояснюється загостреною реакцією на російсько-українську війну.

В статье рассмотрены особенности речевой стратегии коммуникантов украиноязычных сетевых ресурсов. Основное внимание уделено анализу ситуативной лексики в комментариях пользователей социальных сетей. Отмечено, что эмотивные выражения восхищения, одобрения и формулировки с отрицательной коннотацией свойственны адресантам, речевое поведение которых объясняется обостренной реакцией на российско-украинскую войну.

The article considers the peculiarities of the speech strategy of communicators of Ukrainian-language network resources. The main focus is on the analysis of situational vocabulary in the comments of users of social networks. It is noted that emotional expressions of admiration, approval and wording with negative connotations are characteristic of the addressees, whose speech behavior is explained by a sharp reaction to the Russian-Ukrainian war.

На часі соціальні мережі посідають архіважливе місце в інформаційному полі громадян України. У мережі кожен не лише реалізовує своє конституційне право на свободу слова, а й взаємодіє з фокус-групами, емоційно реагує на події. Російсько-українська війна, розпочата 24 лютого 2022 року, сколихнула мережевий світ та розгорнула інформаційний фронт. Особливий інтерес у дискурсі мережевих коментарів представляє так звана ситуативна лексика комунікантів через аналіз емотивних висловлень захоплення, схвалення та формулювань з негативною конотацією.

Через комунікативні стратегії поведінки носіїв української мови у соцмережах проаналізовано мовні засоби репрезентації коментувань в українськомовних мережевих ресурсах. Джерельною базою дослідження слугували дописи і коментарі українськомовних користувачів соціальних мереж Facebook, Instagram, Telegram і Messenger. З огляду на це було проаналізовано коментарі у соцмережах з початком російсько-української війни.

Тож на разі мовна практика як засобів масової інформації, так і авторських дописів та коментарів є індикатором основних суспільних змін, що визначає основні тенденції розвитку лексико-семантичної, словотвірної, синтаксичної структур мови [3]. Коментар у соціальних мережах – це жанр електронної комунікації, який визначає думки й позицію адресанта, народжені в процесі ситуативних висловлювань. Інтернет, як відкритий

інформаційний простір, дає можливість через коментування висловлювати протилежні й неоднозначні реакції щодо розміщеної інформації [6].

Залежно від того, який характер має реакція на світлинні соцмереж (емоційний, раціональний, ігровий, прагматичний), обирають і стратегію. Оскільки кожен користувач є мовною індивідуальністю, то й стратегія може бути відповідною: конфліктною, агресивною, іронічною, кооперативною тощо. Коментар є реактивною думкою, орієнтованою на подальшу комунікацію, оскільки сам коментар може стати об'єктом наступного коментаря.

Стратегії українськомовних комунікантів з початком вторгнення росії активізували у коментарях соціальних мереж ненормативну лексику. Пояснюється це психологією війни, як один із способів «розрядки», зняття напруги, висловлення гніву і як формулювання громадянської позиції. Допоки українці перебували у стані шоку, стресу, то фраза прикордонника Романа Грибова з острова Зміїний «Руський воєнний корабель іді на х..» коментувалася в оригіналі.

Ненормативна лексика завжди була маркером свободи висловлювань. Тож і це висловлювання для українців стало маркером спротиву. І не варто ототожнювати з рівнем культури людини. Саме така лексика допомагає зняти стрес, бо адекватно реагувати на звірства рашистів по-іншому просто не виходить.

Адаптувавшись до стресу, на зміну табуїтованій лексиці почали з'являтися евфемізми, які делікатно вказують напрямом «русского военного корабля». Евфемія у цьому випадку свідчить не про шанобливе ставлення до ворога, а постає у медійному дискурсі як законодавець моральної моди комунікантів [2]. Це доводять висловлювання «русській военний корабль, іди додому», «русській военний корабль, у далеку путь», «русській военний корабль... Всьо» стало брендовим написом на поштової марці, відомій у всіх країнах світу. Напряв «русского корабля» став і вказівною фразою для опонентів: «Иди за русским военным кораблем» або «тебе чекає доля русского военного корабля».

У сучасних коментуваннях чітко прослідковується кордоцентризм (від лат. «cors» – серце) – розуміння дійсності не стільки мисленням, скільки почуттями, внутрішніми емоційними порухами, «душею». Часто уживані висловлювання у коментарях «З Україною в серці», «Ми разом», «Разом ми – сила», «Разом все здолаємо» свідчать про співчуття, співпереживання, бажання єдності, згуртування та чуйного ставлення до українців. Зміст таких коментувань підсилюють емотикони, або «смайлики», які у розмовному дискурсі виконують основну функцію компенсації елементів живого емоційного спілкування. За їхньої допомоги користувачі висловлюють радість, сум, здивування, прояв підтримки, злість. Емотикони вказують на ставлення мовця до повідомлення чи до іншого комуніканта (емотикон здивування, посмішки, співчуття, злості, обурення та ін.). Актуальними стали емотикони у жовто-блакитному кольорі та смайлик, який обіймає серце.

Чи варто дотримуватися у коментуваннях грамотного правопису? З початком воєнних дій в Україні, коментарі поповнилися власними назвами з малої літери, пов'язаними з країною агресора: путін, москва. На часі таке написання не є помилкою. Зміст правила такий: прізвища людей та імена, які вживають зневажливо, пишуть з малої літери. І, на думку мовознавця Олександра Авраменка, аналогічно це правило доречно застосовувати до написання слів «росія, рф», виражаючи свою зневагу до країни-агресорки [7].

Однією з особливостей коментарів комунікантів соцмереж стало поширення поняття з негативним акцентом «рашизм». Оказіоналізм, утворений поєднанням основи, що походить від англійського слова russia (раша, тобто росія) і додаванням суфікса: раш + изм = рашизм. У обговореннях українськомовні користувачі порівнюють дії армії росії із вчинками німецьких СС, німецьких пілотів фашистської армії під час Другої світової війни. Через таку споріднену негацію українці пропонують ввести слово «рашизм» (eng: rashism or ruscism) у мовленнєве середовище, а також офіційно вписати до найповажніших світових словників – Оксфордського та Кембриджського для закріплення його за ідеологією та владним

російським режимом, що розпочав війну та здійснював воєнні злочини у Чечні, Грузії, Сирії та Україні.

Подібний словотвір до часто вживаного слова «рашист»: раша + суфікс ист. Рашист – учасник чи прихильник політичної ідеології російської федерації, що ґрунтується на принципах вищого призначення російської цивілізації та підтримку концепції «русского мира». «Хай згинуть рашисти, як сіль в окропі», «в полон не брати», «українська земля оркам – залізобетоном (скловатою)», «таких падлів повна раша», «катюзі – по заслугі», «ми не брати: ми – люди, а вони – кати» та інші варіації висловлювань доводять, що український народ згуртований на усіх фронтах, зокрема на сторінках соціальних мереж. Народ непереможний доти, доки він у єдності.

Часто вживаним став негативно маркований онім «путлер», який у комунікативній стратегії ототожнюється з лайливим словом «х*йло»: «його у пеклі зачекались», «йому квиток на концерт Кобзона». Оказіоналізм «путлер» утворений поєднанням основ двох слів, а саме накладанням усіченої частини першого та початкової другого складників твірної бази: пут[ін+гіт]лер. Злиття двох прізвищ свідчить про ідентичність загарбницьких ідеологій та осуд їх соціумом у мережевому просторі. Поняття «путлер» є пейоративом, має негативну ідеологічну конотацію.

Рашисти, орки, фашисти, окупанти, нацисти, загарбники, терористи, мародери. За своєю ідеологією та методами ведення війни так українськомовні комуніканти називають армію російської федерації, дії якої є реінкарнацією фашизму, який перероджений у «рашизм».

Експресивною характеристикою дій російських солдат є слово «орки». Уподібнення цих міфічних істот з російською армією відбувається за схожістю дезорганізованості, неохайності, великої чисельності, а також вкрай низьким інтелектом і великої злості до людства. Класичними вважаються орки англійського письменника Джона Толкіна, який написав знамениту трилогію «Володар кілець». Його орки – це служителі чорного володаря Саурона. Вони колись були ельфами, але слуги п'їтьми викрали їх, катували й калічили, створивши з них потворну форму життя, здатну лише до жорстокості.

Слово «орк» походить від латинського «orcus», імені одного з давньоримських божеств смерті й підземного світу, означає «демон», «плем'я демонів», «демони-мерці», «чудовиська».

Українськомовні користувачі соцмереж з обуренням та злістю коментують наслідки агресії «орків»: «не пробачимо жодної смерті», «щоб тебе мати діждалася 200-им», «щоб ви подохли», «тільки й вміють вбивати й грабувати», «хай би вам руки й ноги повсихали», «дітовбивці», «поклади насіння у кишеню, щоб потім проросло», «нема пощади вбивцям» таке інше. Такий контент є підтвердженням стійкої позиції українців: нема прощення ворогові.

Ситуативними в обговореннях багатьох українців стало слово «колаборант». Емотикони зневаги, злості, обурення підсилюють ставлення користувачів до осіб, які усвідомлено співпрацюють з окупаційною цивільною чи військовою владою на шкоду власній державі. Семантика поняття «колаборант» констатується висловами на кшталт: «організми без громадянства», «державні перевертні», «ганьба зрадникам». Одноставною є думка українськомовних комунікантів про кримінальну відповідальність за співпрацю з окупантами як усіх посадових осіб, так і звичайних громадян.

Обговорення російсько-української війни сприяло масовому вживанню у коментарях актуальних аббревіатур:

ЗСУ – Збройні сили України;

ППО – протиповітряна оборона;

ТРО – територіальна оборона ЗСУ;

СБУ – Служба безпеки України;

ПЦУ – Православна церква України;

ЄС – Європейський Союз;

НАТО – NATO – англ. North Atlantic Treaty Organization, укр. Організація Північноатлантичного договору, також Північноатлантичний альянс;

ООН – Організація Об'єднаних Націй;

ОБСЄ – Організація з безпеки і співпраці в Європі.

Позитивною та схвальною стала декламація аббревіатури ЗСУ або її відповідників: «Слава ЗСУ!», «Віримо ЗСУ», «Повертайтеся живими!», «Сину мій, бережи нашу Україну, а я буду просити Господа, щоб покривав тебе», «Молюся за вас, наші воїни (герої)», «Слава захисникам України!» і т.д.

Варто зауважити, що аргументаційна стратегія українськомовних користувачів соцмереж побудована на образному та емоційному зіставленні. Наприклад, воїни української армії – «сини й донечки», «соколики наші», «любі охоронці», «незламні і ніжні», «краш усієї України» та інші. А характеристика солдатів росії є суцільною мовною девіацією: «гниди погані», «асвабадітелі хренові», «москалятина», «виродки», «вибити їх як саранчу».

Невід'ємною частиною коментувань стали емотивні вислови щодо топонімів. Наприклад, захоплюючись героїзмом міст Харкова, Бучі, Гостомеля, Києва, Миколаєва, Херсона, Мелітополя, Чорнобаївки, та реагуючи на звірства рашистів у тих чи інших географічних локаціях, українці висловлюють підтримку й єдність «Києве, тримайся!», «Відбудуємо Харків знову!», «Навіки герой місто Буча!», «Херсоне, нам ще їсти твої кавуни», «Після Перемоги повернуся до тебе, Харкове!», «Миколаєве, спи спокійно, я на захисті!», «Не робить нерви Одесі-мамі!». А легендарна Чорнобаївка стала платформою успішного знищення ворога з рахунком «22:0» на користь ЗСУ. Саме репрезентація втрат російської армії на території цього села на Херсонщині

стало умовою транспозиції топоніма Чорнобаївка (іменник) у тип діяльності «чорнобаїти» (дієслово) на означення постійної безрезультатної роботи [8].

У результаті аналізу коментарів українськомовних користувачів соціальних мереж Facebook, Instagram, Telegram і Messenger у період російсько-української війни спостерігається сконцентрованість комунікантів навколо надважливих подій. Аналіз інтернет-контенту засвідчив, що учасники електронної комунікації використовують специфічну лексику під час коментувань. Українськомовні автори висловлювань не лише передають власні емоції щодо агресії росії, а ще й намагаються вплинути на реципієнтів, вживаючи ненормативну лексику, створюючи порівняння з негативною конотацією, емоційно висловлюючи пейоративне чи позитивне ставлення до подій, героїв і явищ, відображених у світлинах.

Підсумовуючи, варто зазначити, що комунікаційні стратегії українськомовних користувачів соцмереж вирізняють українців з-поміж інших комунікантів. На підставі цього визначається мовленнєва поведінка адресантів, яка здебільшого пояснюється загостреною реакцією на події та є притаманною рисою української ментальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Великорода В.Б. Механізми поповнення ефемістичної лексики. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова 2009. № 4. С. 212-217.
3. Загнітко А.П., Домрачева І.Р. Основи мовленнєвої діяльності: Навчальний посібник. Донецьк, 2001. 56 с.
4. Коган К.М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2014. Вип. 16. С. 61-71.
5. Мамченко С.П. Емотикони та мовна специфіка комунікації в месенджерах URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=hiBGgx4AAAAJ&citation_for_view=hiBGgx4AAAAJ:WF5omc3nYNoC
6. Нетреба М.М. Стилiстичні особливості публіцистичних текстiв. Інформаційне суспільство. 2015. Вип. 22. С. 6-10.
7. Чи існує правило, яке дозволяє писати «росія» з маленької букви: пояснив мовознавець Олександр Авраменко URL: <https://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/novyny/ci-isnue-pravilo-ake-dozvolae-pisati-rosia-z-malenkoi-bukvi-poasniv-movoznavec-oleksandr-avramenko>
8. Арестовлення, чорнобаїти, затридні: в мережі вигадали «словник» сучасної української мови URL: <https://ibilingua.com/arestovlennya-chornobayity-zatrydni-v-merezhi-vygadaly-slovyk-suchasnoyi-ukrayinskoyi-movy/>